

Andela Frančić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

afrancic@ffzg.unizg.hr

Osobna imena krštenih potkraj 15. stoljeća u Umagu¹

U radu će se analizirati osobna imena krštenih upisanih od 1483. do 1500. godine u umašku matičnu knjigu krštenih, najstariju sačuvanu hrvatsku matičnu knjigu. Nakon uvodnih napomena o izvoru osobnoimenske građe i izvanjezičnim okolnostima vezanim uz mjesto i vrijeme njegova nastanka, slijedi kratak osvrt na način upisa krštenja, antroponimijsku formulu krštenikā, njihovih roditelja i kumova te krstitelja. Potom će se iscrpnoj raščlambi podvrgnuti osobna imena krštenika ovisno o spolu imenovanoga, broju sastavnica osobnoga imena i njihovu podrijetlu. Iz dostupnih će se podataka pokušati razaznati vjerojatnost izbora sastavnica osobnoga imena. Brojčani podatci prikazat će se tablično i slikovno te će se kratko osvrnuti na prevladavajuće značajke osobnih imena krštenih, koje će se promotriti u kontekstu svih upisa u najstariju hrvatsku matičnu knjigu.

Ključne riječi: osobno ime, matična knjiga, 15. stoljeće, Umag

1. Uvod

Raspravljajući o sakramentu braka, u posljednjoj godini svojega višegodišnjeg zasjedanja – na spomendan svetoga Martina (11. studenoga) 1563. – Tridentски sator donio odredbu kojom se župnici obvezuju voditi matične knjige krštenih i vjenčanih. Matične su se knjige krštenih vodile i prije spomenute tridentske odredbe.² Većina

¹ Rad je izrađen na projektu *Istraživanje antroponimije na tlu Hrvatske u 15. stoljeću*, koji podupire Hrvatska zaklada za znanost (IP-2018-01-6053).

² Pretečama matičnih knjiga krštenih smatraju se evidencije koje su se vodile pri kršćanskim biskupskim crkvama o novim pripadnicima te vjerske zajednice već početkom 4. stoljeća. U kasnome srednjovjekovlju (14. i 15. st.) u nekim zemljama zapadne Europe pojedini biskupi naređuju župnicima svoje biskupije vođenje evidencije o krštenima, njihovim roditeljima i kumovima. Sustavno vođenje matičnih knjiga u Katoličkoj je crkvi propisano 11. studenoga 1563. (Vlahov, Jelinčić i Doblanović 2004–2006: 12–14).

u nas sačuvanih matičnih knjiga iz predtridentskoga razdoblja s istarskoga je područja. Najstarija je među njima Matična knjiga krštenih umaške Župe svetoga Peregrina mučenika (1483. – 1643.),³ potom (kronološki) slijede matične knjige iz Labina (1536. – 1583.), iz Bala (1538. – 1573.), iz Buja (1539. – 1582.), iz Vodnjana (1559. – 1642.) te iz Rovinja (1560. – 1587.).⁴ Dosadašnja su proučavanja matičnih knjiga pokazala da je riječ o iznimno vrijednim vrelima najraznovrsnijih podataka.

U središte svojega zanimanja u ovome ćemo radu staviti najstariju hrvatsku matičnu knjigu i u nju upisana osobna imena krštenika u 15. stoljeću ne bismo li nazrijeli značajke umaškoga osobnoimenskog sustava toga razdoblja i time upotpunili poznavanje hrvatske antroponimije u 15. stoljeću.

Umaška se matična knjiga čuva u arhivu Župe svetoga Peregrina mučenika u Umagu, a 2019. tiskom je objavljen njezin prijepis. Priredile su ga povjesničarke Danijela Doblanović Šuran i Marija Mogorović Crljenko. Prijepis je popraćen opsežnom i zanimljivom uvodnom studijom kojom autorice pokazuju da matične knjige ne nude, kao što se možda na prvi pogled čini, „samo taksativne podatke o krštenima, vjenčanima i umrlima“, nego da „one mogu poslužiti i kao izvrstan izvor za društvenu, ali i gospodarsku povijest“ (Doblanović Šuran i Mogorović Crljenko 2019: 41). Dodat ćemo – i za uvid u istarsku povijesnu onimiju, dijela koje ćemo se dotaknuti ovim radom.⁵

U vrijeme koje obuhvaća najstarija umaška matica Umag je bio urbano naselje nižega tipa na čelu s podestatom, u pravilu mletačkim plemićem. U njemu su se obvezno zastavljali brodovi na putu iz Venecije prema Dalmaciji i Levantu, što ga je činilo važnim trgovačkim središtem. O broju stanovnika Župe pouzdano se zna samo za vrlo rijetke godine u početnim stoljećima novovjekovlja (npr. 1554. Župa je imala 715 žitelja, a 1690. bilo ih je samo 380). Za razdoblje čijom ćemo se antroponimijom baviti nema točnih podataka o broju žitelja. Prema podacima o broju muškaraca koje je umaška komuna 1477. trebala slati na radove održavanja rijeke Mirne, pretpostavlja se da je „na tom području (...) tada moglo živjeti od 700 do 900 ljudi“ (Doblanović i Mogorović Crljenko 2018: 424).⁶

³ Zapis u samoj matici daje naslutiti da su se upisi krštenja vodili i prije 1483. Naime, spominje se starija knjiga kojoj nedostaje početak, a na naslovnici (prije nego je knjiga restaurirana) bila je zalijepljena ceduljica „na kojoj stoji: Bapt./1400.../ 1483.“ (Doblanović Šuran i Mogorović Crljenko 2019:13).

⁴ U primorskim gradovima slovenskoga dijela Istre evidentirane su također vrlo stare matične knjige. Najstarija među njima jest matica rođenih iz Pirana (1458. – 1836.), čiji najstariji sačuvani izvornik obuhvaća razdoblje 1533. – 1556. (Vlahov 1992–1993: 283).

⁵ U uvodnome je dijelu prijepisa najstarije umaške matice i studija koja se odnosi na imenske (ponaјprije osobnoimenske) sastavnice upisa novokrštenika u čitavome razdoblju koje obuhvaća ta matica (Frančić i Milovan 2019: 45–77). Predmet ovoga rada sužen je na upise iz 15. stoljeće s namjerom da se uklopi u vremenski okvir projekta u sklopu kojega je izrađen te da pridonese slici hrvatske antroponimije u tome stoljeću.

⁶ Doblanović i Mogorović Crljenko (2018: 424) na osnovi pretpostavljenoga broja žitelja i broja upisanih krštenja zaključuju: „Takav broj stanovnika sugerira da u matičnu knjigu krštenih Umaga za promatrano razdoblje (1483. – 1499., op. A. Frančić) nisu upisana sva krštenja. Prosječan je

Od 1269. Umag je pod zaštitom Venecije, a čvrsta mletačka vlast uspostavljena je 1420. Sve do kasnoga 18. stoljeća (s povremenim prekidima) bio je pod jurisdikcijom Tršćanske biskupije, a 1784. dolazi pod jurisdikciju Novigradske biskupije. Osim starosjedilaca, u Umagu je, kao i drugdje u Istri, bilo podosta obrtnika iz Karnije i doseljenika iz Furlanije.

Upisi u najstariju umašku matičnu knjigu (koji se odnose na završno razdoblje 15. stoljeća) sačuvani su u prijepisu (vjerojatno s ceduljica ili iz neke druge knjige u koju su prethodno prepisani s ceduljica), što je uzrokom gubljenja nekih podataka te kronološkoga diskontinuiteta upisa u pojedinim dijelovima knjige.⁷ Pretpostavlja se da je sama knjiga nastala početkom 17. stoljeća.

Knjiga sadržava 135 folija, pisana je latinskim i talijanskim jezikom (mletačkim dijalektom).⁸

Među mnoštvom podataka u nju upisanih brojnošću se ističu onimi, ponajprije antroponimi, a u manjemu broju tu su i toponimi (uglavnom ojkonomi).⁹ U radu ćemo analizirati antroponime. Nakon što u osnovnim crtama prikazemo obrazac upisa i antroponimijsku formulu krštenikā, njihovih roditelja i kumova te krstitelja/zapisivača, iscrpnoj ćemo raščlambi podvrgnuti osobna imena krštenika s obzirom na spol imenovane osobe, broj sastavnica nadjevenoga osobnog imena te ćemo pokušati proniknuti u vjerojatne poticaje njihova izbora sagledavajući ih s aspekta vremena (kraj 15. stoljeća) i prostora (Umag i njegova okolica) u kojima su potvrđena. Kvantitativne podatke prikazat ćemo tablično i slikovno komentirajući prevladavajuće značajke osobnih imena krštenih. Te ćemo značajke potom promotriti u kontekstu svih upisa u najstariju hrvatsku matičnu knjigu uočavajući njihove sličnosti i razlike.

Upisi koji se odnose na 15. stoljeće zauzimaju početnih deset folija (što je oko 7 % ukupnoga opsega knjige). Prvi je krštenik upisan 27. travnja 1483., a posljednji 8. travnja 1500. U tome sedamnaestogodišnjem razdoblju upisano je 88 krštenih (a u čitavoj knjizi njih 1366), što je oko 7 % svih upisanih u najstariju umašku maticu.

1.1. Obrazac upisa krštenja

Podatci o krštenju u maticu su upisani u narativnome obliku, kako je u ono vrijeme bilo uobičajeno.¹⁰ S obzirom na to da je krstitelj (ujedno i upisivač) u čitavu promatranu razdoblju bio ista osoba, svi su obrasci upisa gotovo identične strukture:

broj krštenih u to vrijeme, prema matičnoj knjizi, bio oko pet, a takav bi broj krštenja odgovarao zajednici od oko 150 stanovnika (uz stopu nataliteta 35 promila)*.

⁷ Sve do završnoga desetljeća 16. st. podatci su fragmentarni.

⁸ U upisima se nailazi i na poneke hrvatske riječi – imena temeljena na idioglotnim leksemima te apelative – pisane grafijom jezika zapisa (latinskom ili talijanskom).

⁹ Toponimi se pojavljuju uglavnom kao sastavnice antroponimijskih formula roditelja i krsnih kumova.

¹⁰ *Rimskim su obrednikom* (1614.) propisani obrasci po kojima su se (i dalje narativno) bilježili zadani podatci, a patentom cara Josipa II. (20. veljače 1784.) uveden je tablični oblik upisa podataka

osobno ime krštenika + spol krštenika (*filius/filia*) + osobno ime i pridjevak/prezime oca + osobno ime majke + prezime krstitelja + datum krštenja¹¹ + osobna imena i pridjevci/prezimana kumova + osobna imena i pridjevci/prezimana kuma

Iacobus Bartolomeus filius ser Mathei de Rimizza et done Cattarinae eius uxoris, baptizatus fuit a me presbitero Princivali die 21 ianuarii 1487. Cuius compadres fuerunt ser Nicolaus Crisma et Tomasich Pegorarius. Comatres vero Maria filia ser Mingini de Rubino, Cattarina filia ser Damiani de Gelpo, et dona Antonia Siromoca. /1v/

Ispred osobnih imena očeva i kumova u pravilu¹² je predmetnuta titula imenovano-ga: titulu *ser* dobivali su obični pučani, obrtnici su se titulirali s *magister*, a osobama od osobita ugleda predmetala se titula *magnificus dominus* ili *spectabilis dominus*. Ako su kumovi bili svećenici, tituliralo ih se s *venerabilis presbiter* ili *venerabilis dominus presbiter*. Osobnim imenima majki uglavnom je predmetana titula *don(n)a*, a suprugama uglednika titula *domina* ili *magnifica domina*. Iza osobnoga imena majke redovito je (iznimka je tek jedan upis) dolazio izraz *eius uxoris*. Neudane se kume ne tituliraju, a osobnomu imenu udane kume predmeće se uglavnom *don(n)a* ili, ako je riječ o suprugama uglednika, *magnifica domina*.

Krstitelj je uvijek isti – *presbiter Princivalis*, pa se katkad pri zapisu ne ponavlja njegova titula i prezime, već se rabi izraz *ut supra*.

1.2. Antroponimijske formule krštenika, roditelja, kumova i krstitelja

Krštenik se u matičnoj knjizi spominje samo osobnim imenom (npr. *Margarita Antonia, Lucia Bartolomea; Petrus Franciscus, Ioannes Marcus*). S obzirom na patrijarhalni ustroj društva, koji se, uz ostalo, odražavao i u nasljeđivanju prezimena po muškoj liniji, pretkazivo je da je prezime djeteta isto kao i očevo. Ako otac nema prezimena, već se imenuje pridjevkom, i djetetu će se, kada to komunikacijski kontekst bude zahtijevao, osobno ime proširiti pridjevkom (u čijoj će osnovi biti očevo osobno ime i/ili koja druga za njegovu identifikaciju važna oznaka).

Otac krštenika u matičnu je knjigu u pravilu upisan osobnim imenom i jednorječnim ili višerječnim dodatkom uz osobno ime (npr. *Bernardinus Barbo, Stefanus Ragusino*,

po rubrikama, koji se – uz stanovite preinake – zadržao do danas. Tablične matice uvode se spomenutim jozefinskim patentom u Istri u područjima pod austrijskom vlašću. U područjima kojima je upravljala Venecija takav se oblik upisa primjenjuje od 1815. (ponegdje oko 1820.) (Vlahov, Jelinčić i Doblanović 2004–2006: 12–14).

¹¹ Zbog velike smrtnosti djece u ono vrijeme, krštenje se obavljalo na sam dan rođenja ili pak sutradan, odnosno nekoliko dana nakon rođenja.

¹² U manjemu broju slučajeva nije navedena nikakva titula, već „golo“ osobno ime i pridjevak/prezime.

Dominicus Vitalis, Philippus Campagna; Petrus de Insula, Philipus de Iacobo de Pirano, Ioannes quondam ser Bernardi Roter). U nekim se dodatcima mogu nazrijeti prezimenske strukture, dok su neki očito pridjevci bez prezimenskih značajki.

Majka krštenika u promatranome je razdoblju gotovo isključivo¹³ imenovana samo osobnim imenom koje dolazi iza očeve (tj. muževe) antroponimijske formule. Pretkazivo je, a to potvrđuju antroponimijske formule kada se te iste osobe spominju u ulozu krsnih kuma, da se udana žena identificira kao supruga te se pritom uz njezino osobno ime navodi osobno ime i pridjevka/prezime supruga (npr. *Odoricus Iacobus filius magistri Valentis Testoris et done Madaluze eius uxoris – Commatres Madaluza uxor magistri Valentis Testoris /.../*). Usporedbe radi, zanimljiv je podatak da se u matičnoj knjizi krštenih labinske župe (1536. – 1583.) većinom spominje samo ime oca krštenika, dok je spomen majčina imena i pridjevka/prezime „rezerviran“ uglavnom za upis nezakonite djece (Mogorović Crljenko, Poropat i Ujčić 2005: 449), a u najstarijoj šibenskoj matici krštenih (1581. – 1590.) ime majke ne bilježi se gotovo nikad (Šupuk 1975: 99).

U predtridentskome razdoblju krštenik je mogao imati više krsnih kumova i kuma.¹⁴ U promatranome vremenskom odsječku kraja 15. stoljeća nekim je krštenjima svjedočilo i desetak krsnih kumova i kuma. Krsni se kumovi imenuju antroponimijskim formulama sastavljenim od osobnoga imena i jednorječnoga ili višerječnoga pridjevka/prezime uz osobno ime¹⁵ (npr. *Ioannes Cyrugicus, Matias Bosignaco; Andreas de Valesio, Matheus de Sipario, Marinus de Parentio, Ioannes de Ambrosio de Bergamo, Luca de Lesina habitator Venetiis, Ioannes Antonius quondam ser Petri de Tridento de Parentio, Antonius Richatus cancelarius magnifici domini Vincentii Georgio pottestatis Umagi*).

Sastavnice antroponimijske formule krsne kume najčešće su njezino osobno ime te antroponimijska formula muža (ako je riječ o udanoj ženi) ili oca (ako je riječ o djevojci) (npr. *Antonia uxor ser Georgii Rosso, Magdalena uxor Dominici Turco, Francisca uxor Bartolomei Princivalis, Colota uxor Nicolai quondam magistri Mathei Sutoris; Cattarina filia ser Damiani de Gelpo, Maria filia ser Andree Valesii, Paula filia quondam magistri Mathei Sutoris, Marina quondam Nicolai de Segna*). Vrlo rijetko će se kuma imenovati samo osobnim imenom (npr. *Magdalena*), osobnim imenom i jednorječnim pridjevkom (? prezimenom) (npr. *Antonia Siromocha, Catterina Contessa*). Iz pojedinih upisa izostaje odrednica koja kazuje u kakvoj je vezi imenovana s pokojnom osobom čija se antroponimijska formula navodi uz njezino osobno ime (npr. *Marina quondam Nicolai de Segna*). Ako je kuma sluškinja, uz njezino se ime navodi antroponimijska formula gospodara (npr. *Cattarina famula magistri Ioannis Cirugici*).

¹³ Iznimkom je samo jedan upis u kojemu majka nije udana za oca svojega djeteta.

¹⁴ Vrlo informativan rad o krsnim kumovima u Istri od 15. do 17. stoljeća objavile su Danijela Doblavnić i Marija Mogorović Crljenko (2018).

¹⁵ Jednom se krsni kum imenuje samo osobnim imenom (*Gregoriza*).

Upisni obrazac većinom sadržava i podatak o prezimenu svećenika koji je dijete krstio. Sva krštenja u promatranome sedamnaestogodišnjem razdoblju obavio je *presbiter Princivalis, plebanus Umagi*. Krstitelj se ponekad ne imenuje, već upućuje na prethodni upis (*baptizata fuit a me ut supra*),¹⁶ a katkad izostaje podatak o njemu.¹⁷

2. Osobna imena krštenika

2.1. Strukturne značajke osobnih imena krštenika

U posljednjih 17 godina 15. stoljeća u matičnu je knjigu krštenih umaške župe upisano 88 djece – 52 dječaka i 36 djevojčica. Napominjemo da broj upisa po godini jako varira – od 0 u 1485. i 1494. do 13 u 1487. godini. Jednoj djevojčici ime nije upisano (u matici stoji napomena „*hic nihil est scriptum*“ /7r/), a jednoj je u izvorniku precrtana (nepotpuna) prva sastavnica dvostrukoga imena (<Ix> *Antonia filia ser Servuli quondam Petri et done Dominice eius uxoris* /9v/), pa se naša analiza temelji na 35 imena djevojčica, odnosno na 87 osobnih imena ukupno. Dvama je osobnim imenima krštenika na osnovi čitljivih dijelova uništenoga teksta rekonstruirana prva sastavnica dvostrukoga imena: *[Ba]ldisar Simon* (/1v/) i *Cl[ar]a Lucia* (/6r/).

U promatranome razdoblju u matičnu su knjigu upisana dva para blizanaca *Petrus Franciscus* i *Matteus Michael* (1487. /2r/) te *Maria Chaterina* i *Cl[ar]a Lucia* (1495. /6r/). Među krštenicima samo je jedno nezakonito dijete (*Ioannes Baptista filius naturalis magnifici domini Mathei Baffo et Marine filie Gregorii Claudi [baptizatus] fuit die 17 maii* / 8v/). S obzirom na malobrojnost tih dviju skupina krštenika, njihova imena nećemo izdvajati iz zajedničke raščlambe.

Krštenicima je gotovo isključivo nadijevano dvostruko osobno ime – samo je dvoje djece u 17 godina – djevojčica *Chataruza* (1484. /1r/)¹⁸ i dječak *Santolinus* (1499. /10r/) – dobilo jednostruko osobno ime.

Promatrajući sastav i slijed obiju sastavnica dvostrukoga osobnog imena, nailazimo na malobrojna ista imena: *Ioannes Baptista* pojavljuje se tri puta, a *Dominicus Pelegrinus*, *Ioannes/Iohanes Marcus* i *Caterina/Cattarina Pelegrina* po dva puta. Po dva imena imaju iste sastavnice različitoga slijeda u antroponimijskoj formuli: *Matheus Iacobus* i *Iacobus Matteus* te *Francisca Bartolomea* i *Bartolomea Francisca*.

Neka se osobna imena krštenika pojavljuju u varijantnim zapisima (*Caterina/Catherina/Cattarina/Chatarina/Chaterina/Chataruza*, *Ioannes/Iohannes*, *Malgarita/Mar-*

¹⁶ Usp. npr. *Caterina Pelegrina filia magnifici domini Francisci Contareno, et domine Isabete eius uxoris baptizata fuit a me ut supra die primo octobris 1488.* /3v/

¹⁷ Usp. npr. *Ioannes Naciferus filius ser Dominici Vitalis et done Antonie eius uxoris baptizatus fuit die primo ianuarii 1497.* /7r/

¹⁸ Sudeći prema prijepisu – *Chataruza [filia]... magnifici domini Lucae Michael et domine Isabete uxoris* – nije nemoguće da je i ta djevojčica bila krštena dvostukim osobnim imenom, u kojemu je *Chataruza* prvom sastavnicom.

garita, *Matheus/Matteus*, *Simeon/Simon*, *Bernardus/Bernardinus*). Smatramo li varijantne zapise jednim imenom, u antroponimijskim formulama krštenika ukupno su potvrđena 73 osobna imena (41 muško i 32 ženska).

2.1.1. Čestotnost osobnoimenskih sastavnica

Promatramo li čestotnost pojedinih osobnoimenskih sastavnica (posebno muških, posebno ženskih) dobivamo ovakve tablice čestotnosti:

Tablica 1. Čestotnost sastavnica osobnih imena dječaka

		ukupno	prva sastavnica	druga sastavnica
1.	<i>Ioannes /Iohannes</i>	13	10	3
2.	<i>Iacobus</i>	9	5	4
3.	<i>Franciscus</i>	7	5	2
4.	<i>Bartolomeus</i>	5	2	3
5.	<i>Pelegrinus</i>	5	–	5
6.	<i>Dominicus</i>	4	4	–
7.	<i>Marcus</i>	4	1	3
8.	<i>Matheus/Matteus</i>	4	3	1
9.	<i>Michael</i>	4	1	3
10.	<i>Antonius</i>	3	–	3
11.	<i>Baptista</i>	3	–	3
12.	<i>Nicolaus</i>	3	–	3
13.	<i>Petrus</i>	3	3	–
14.	<i>Simeon/Simon</i>	3	–	3
15.	<i>Bernardinus/Bernardus</i>	2	2	–
16.	<i>Blasius</i>	2	1	1
17.	<i>Cristopoforus</i>	2	–	2
18.	<i>Ludovicus</i>	2	1	1
19.	<i>Valesius</i>	2	2	–
20.	<i>Almericus</i>	1	1	–
21.	<i>Ambrosius</i>	1	–	1
22.	<i>Andreas</i>	1	–	1
23.	<i>[Ba]ldisar</i>	1	1	–
24.	<i>Benedictus</i>	1	–	1
25.	<i>Catarinus</i>	1	1	–
26.	<i>Damianus</i>	1	1	–
27.	<i>Gelphus</i>	1	1	–
28.	<i>Georgius</i>	1	1	–

29.	<i>Ieronimus</i>	1	–	1
30.	<i>Laurentius</i>	1	1	–
31.	<i>Manphredus</i>	1	–	1
32.	<i>Marinus</i>	1	–	1
33.	<i>Martinus</i>	1	1	–
34.	<i>Naciferus</i>	1	–	1
35.	<i>Pasqualinus</i>	1	–	1
36.	<i>Philippus</i>	1	–	1
37.	<i>Odoricus</i>	1	1	–
38.	<i>Raymondus</i>	1	1	–
39.	<i>Stefanus</i>	1	–	1
40.	<i>Tomas</i>	1	–	1
41.	<i>Ubaldu</i>	1	1	–
42.	<i>Vincentius</i>	1	–	1
43.	<i>Santolinus</i>	1	1	0
		103	51	52

Iz Tablice 1. iščitavamo:

– najčešća sastavnica u dvostrukim osobnim imenima dječaka jest *Ioannes/Iohannes*. U maticu (u 15. stoljeću) zapisana je 13 puta (10 puta kao prva i 3 puta kao druga sastavnica)

– pet i više od pet nositelja imalo je pet muških osobnih imena (*Ioannes/Iohannes, Iacobus, Franciscus, Bartolomeus, Pelegrinus*). Sva su češće potvrđena kao prve sastavnice, a *Pelegrinus* se pojavljuje isključivo kao prva sastavnica dvostrukih imena.

– 14 imena potvrđeno je od 2 do 4 puta u sastavu osobnoimenske strukture

– 21 osobno ime samo je jednom potvrđeno kao jedna od sastavnica dvostrukih osobnih imena

– neka se osobna imena pojavljuju i kao prva i kao druga sastavnica (9 imena: *Ioannes/Iohannes, Iacobus, Franciscus, Bartolomeus, Marcus, Matheus/Matteus, Michael, Blasius, Ludovicus*), neka samo kao prva sastavnica (15 imena: *Dominicus, Petrus, Bernardinus/Bernardus, Valesius, Almericus, [Ba]ldisar, Catarinus, Damianus, Gelpus, Georgius, Laurentius, Martinus, Odoricus, Raymondus, Ubaldu*), a neka samo kao druga sastavnica (18 imena: *Pelegrinus, Andreas, Antonius, Baptista, Nicolaus, Simeon/Simon, Cristopoforus, Ambrosius, Benedictus, Ieronimus, Manphredus, Marinus, Naciferus, Pasqualinus, Philippus, Stefanus, Tomas, Vincentius*).

Tablica 2. Čestotnost sastavnica osobnih imena djevojčica

		ukupno	prva sastavnica	druga sastavnica
1.	<i>Caterina/Catherina/Cattarina/ Chatarina/Chaterina/Chataruza</i>	8	4	4
2.	<i>Pelegrina</i>	7	3	4
3.	<i>Antonia</i>	5	1	4
4.	<i>Bartolomea/Bortolomea</i>	5	1	4
5.	<i>Dominica</i>	4	1	3
6.	<i>Francisca</i>	4	1	3
7.	<i>Ioanna</i>	4	2	2
8.	<i>Lucia</i>	3	2	1
9.	<i>Magdalena</i>	2	1	1
10.	<i>Malgarita/Margarita</i>	2	2	–
11.	<i>Maria</i>	2	2	–
12.	<i>Agnesina</i>	1	1	–
13.	<i>Andriana</i>	1	–	1
14.	<i>Benedicta</i>	1	–	1
15.	<i>Boneta</i>	1	1	–
16.	<i>Campagna</i>	1	1	–
17.	<i>Cipriana</i>	1	1	–
18.	<i>Cl[ar]a</i>	1	1	–
19.	<i>Colota</i>	1	1	–
20.	<i>Coradina</i>	1	–	1
21.	<i>Damiana</i>	1	1	–
22.	<i>Helena</i>	1	1	–
23.	<i>Jacoba</i>	1	1	–
24.	<i>Ingaldea</i>	1	1	–
25.	<i>Isabeta</i>	1	1	–
26.	<i>Istriana</i>	1	–	1
27.	<i>Michaela</i>	1	–	1
28.	<i>Regina</i>	1	1	–
29.	<i>Rosa</i>	1	1	–
30.	<i>Sebastiana</i>	1	–	1
31.	<i>Simona</i>	1	–	1
32.	<i>Sufia</i>	1	1	–
		67	34	33

Iz Tablice 2. iščitavamo:

– najčešća sastavnica u dvostrukim osobnim imenima djevojčica jest u više varijantata potvrđeno osobno ime Katarina (*Caterina/Catherina/Cattarina/Chatarina/Chaterina/Chataruza*)

– na drugome je mjestu po čestotnosi osobno ime *Pelegrina*

– pet i više od pet nositeljica imala su četiri ženska osobna imena (*Caterina/Catherina/Cattarina/Chatarina/Chaterina/Chataruza, Pelegrina, Antonia, Bartolomea/Bortolomea*). Sva su češće potvrđena kao prva sastavnica dvostrukoga osobnog imena.

– 7 imena potvrđeno je od 2 do 4 puta u sastavu osobnoimenske strukture (*Dominica, Francisca, Ioanna, Lucia, Magdalena, Malgarita/Margarita, Maria*)

– 21 osobno ime samo je jednom potvrđeno kao jedna od sastavnica dvostrukih osobnih imena djevojčica

– neka se osobna imena pojavljuju i kao prva i kao druga sastavnica: (9 imena: *Caterina/Catherina/Cattarina/Chatarina/Chaterina/Chataruza, Pelegrina, Antonia, Bartolomea/Bortolomea, Dominica, Francisca, Ioanna, Lucia, Magdalena*), neka samo kao prva sastavnica (16 imena: *Malgarita/Margarita, Maria, Agnesina, Boneta, Campagna, Cipriana, Cl[ar]a, Colota, Damiana, Helena, Iacoba, Ingaldea, Isabeta, Regina, Rosa, Sufia*), a neka samo kao druga sastavnica (7 imena: *Benedicta, Coradina, Istriana, Michaela, Andriana, Sebastiana, Simona*).

Čestotnost i razlozi pojave dvostrukih osobnih imena nisu u nas bili predmetom sustavnoga istraživanja. Kad je riječ o krštenicima, ona dominiraju i u ostalome dijelu najstarije umaške matične knjige, a nalazimo ih i u dosad istraženim matičnim knjigama još nekih istarskih župa te župa ostaloga dijela hrvatskoga uzorja.¹⁹

Teorijski gledano, dvostruka osobna imena pridonose preciznijoj identifikaciji imenovanih osoba. Njihova uporaba smanjuje imensku entropiju (tj. postojanje većega broja istoimenih osoba). Međutim, s komunikacijskoga gledišta ona nisu funkcionalna. Stoga pretpostavljamo da se većina njih, nastavljajući živjeti sa svojim nositeljem, kratila na jednu sastavnicu. Da je tomu tako, dokazom su primjeri iz idućih stoljeća u proćavanome vrelu. Naime, s obzirom na to da matica obuhvaća upise nekoliko generacija krštenih, katkad je ista osoba zabilježena i kao krštenik i, poslije, kao roditelj ili svjedok na krštenju. Pri drugotnome zapisu njihova su imena isključivo jednostruka.

¹⁹ Njihova je dominacija zasvjedočena npr. u matičnim knjigama labinske župe 1861. – 1871. (Salihović 2013: 99) te u pulskim matičnim knjigama (od 17. do poč. 19. st.) (Bertoša 2002: 46). I dubrovačke matične knjige iz 19. stoljeća svjedoče o pretežitosti dvostrukih (i trostrukih) osobnih imena (Muljačić 1963: 116), a i djeca krštena u splitskim župama u drugoj polovici 19. st. također su u načelu dobivala dvostruka osobna imena (Rogošić 2016: 160).

U ponekim istarskim župama situacija je obrnuta: npr. u Župi Tinjan od 1847. do 1880. imena su najčešće jednostruka (Krvopić 2013: 55) kao i u župi Tar, gdje u razdoblju od 1850. do 1880. takva imena dobiva 76,08 % muške i 68,41 % ženske djece (Zuprić 2013: 76–77).

Usporedbom osobnih imena krštenih i njihovih roditelja te kumova u analiziranome razdoblju također je evidentno da su dvostruka osobna imena roditelja i kumova izuzetkom, a jednostruka pravilom. S obzirom na to da je analiza kasnijih zapisa umaške matica pokazala da su se dvostruka osobna imena u životu krštenika svodila uglavnom na prvu sastavnicu, u nastavku ćemo analizirati samo prve sastavnice u maticu upisanih dvostrukih krsnih imena.

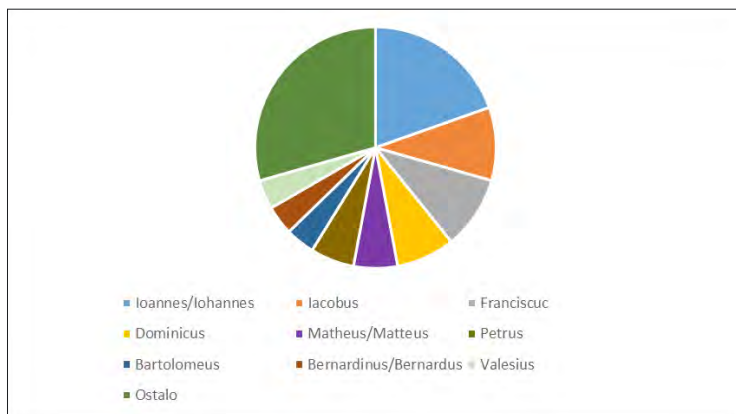
Tablica 3. Čestotnost prvih sastavnica dvostrukih osobnih imena krštenika

prve sastavnice dvostrukih osobnih imena				
	dječaci	broj potvrda	djevojčice	broj potvrda
	1.		<i>Ioannes/Iohannes</i>	
2.	<i>Iacobus</i>	5	<i>Pelegrina</i>	3
3.	<i>Franciscus</i>	5	<i>Ioanna</i>	2
4.	<i>Dominicus</i>	4	<i>Lucia</i>	2
5.	<i>Matheus/Matteus</i>	3	<i>Malgarita/Margarita</i>	2
6.	<i>Petrus</i>	3	<i>Maria</i>	2
7.	<i>Bartolomeus</i>	2	<i>Agnesina</i>	1
8.	<i>Bernardinus/Bernardus</i>	2	<i>Antonia</i>	1
9.	<i>Valesius</i>	2	<i>Bartolomea</i>	1
10.	<i>Almericus</i>	1	<i>Boneta</i>	1
11.	<i>[Ba]ldisar</i>	1	<i>Campagna</i>	1
12.	<i>Blasius</i>	1	<i>Cipriana</i>	1
13.	<i>Catarinus</i>	1	<i>Cl[ar]a</i>	1
14.	<i>Damianus</i>	1	<i>Colota</i>	1
15.	<i>Gelphus</i>	1	<i>Damiana</i>	1
16.	<i>Georgius</i>	1	<i>Dominica</i>	1
17.	<i>Laurentius</i>	1	<i>Francisca</i>	1
18.	<i>Ludovicus</i>	1	<i>Helena</i>	1
19.	<i>Marcus</i>	1	<i>Iacoba</i>	1
20.	<i>Martinus</i>	1	<i>Ingaldea</i>	1
21.	<i>Michael</i>	1	<i>Isabeta</i>	1
22.	<i>Odoricus</i>	1	<i>Magdalena</i>	1
23.	<i>Raymondus</i>	1	<i>Regina</i>	1
24.	<i>Ubaldu</i>	1	<i>Rosa</i>	1
25.			<i>Sufia</i>	1

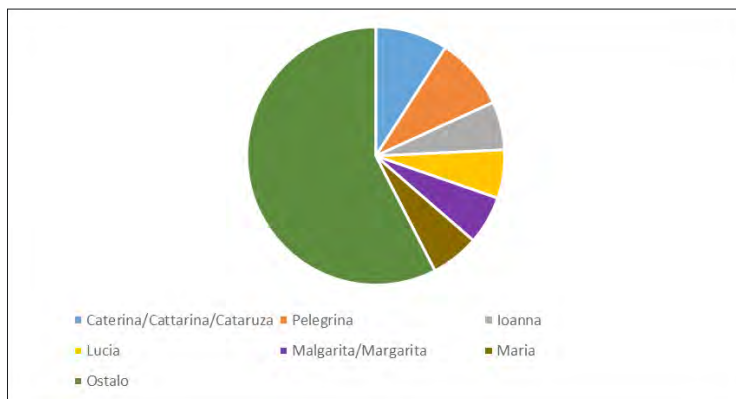
Primjećuje se da je broj osobnih imena koja se pojavljuju kao prva sastavnica znatno manji u usporedbi s brojem imena neovisno o mjestu u osobnoimenskoj formuli (49 : 73), ali da je poredak na samome vrhu frekvencijske tablice ostao isti.

U slikovnim prikazima učestalost prvih sastavnica dvostrukih osobnih imena krštenih izgleda ovako (udio osobnih imena koja su imala samo jednoga nositelja prikazuje se sumarno /ostalo/).

Slika 1. Čestotnost prvih sastavnica dvostrukih osobnih imena dječaka

Slika 2. Čestotnost prvih sastavnica dvostrukih osobnih imena djevojčica

Iz slikovnih je prikaza razvidno da je imenska entropija u dječaka veća nego u djevojčica – više od polovice (57,57 %) djevojčica dobilo je ime koje ne nosi nijedna druga rođena u promatranome razdoblju, dok je u dječaka udio „unikatnih“ osobnih imena nešto manji od jedne trećine (29,41 %). Međutim, u imeniku muške djece osobno ime *Ioannes/Iohannes* znatno odskaka po čestotnosti od svih ostalih – nosi ga gotovo 20 % krštenika.

2.1.2. Kratak osvrt na najčešća osobna imena krštenika

Najnadjevanije muško osobno ime – *Ioannes/Iohannes* – pretkazivo je ima li se u vidu njegova rasprostranjenost i popularnost u hrvatskoj antroponimiji i uopće u antroponimiji kršćanskih naroda. Ta se čestotnost može dovesti u vezu s primjenom kalendarskoga načela pri izboru imena – u katoličkome kalendaru pojavljuju se imena više svetaca imena Ivan, čiji su spomendani tijekom čitave kalendarske godine. Najpoznatiji i najštovaniji među njima jesu sv. Ivan Krstitelj²⁰ i sv. Ivan, apostol i evanđelist.²¹ O štovanju tih svetaca u Umagu i Istri svjedoče crkve njima posvećene (npr. sv. Ivanu Krstitelju posvećene su crkve u Lovranu, u Vižinadi, u Motovunu..., sv. Ivan, apostol i evanđelist titular je savudrijske crkve...). U hagiografiji je Istre 145 svetaca, a 64 su sakralna objekta (upravo „sveta mjesta“) (bila) posvećena/nazvana po svecima imena Ivan – najviše (41) po sv. Ivanu Krstitelju (Badurina i Tadić 1988–1989: 61).

Podatci iz matica krštenih nekih drugih dosad istraženih istarskih župa također svjedoče o tome da osobno ime Ivan zauzima vrh frekvencijske tablice, a slično je stanje i u drugim hrvatskim krajevima (usp. Frančić i Milovan 2019: 60–62). Istaknimo da su trojica dječaka dobila obje sastavnice imena sv. Ivana Krstitelja (*Ioannes Baptista*).²²

Među osobnim imenima djevojčica u posljednjih 17 godina 15. stoljeća najčešće se pojavlje osobno ime Katarina (zapisano u više inačica). Međutim, njezina je čestotnost znatno manja od osobnoga imena Ivan u dječaka. Čestotnost osobnoga imena Katarina može se dovesti u vezu s čestotnošću toga osobnog imena i u drugim dijelovima Istre i izvanistarskoga hrvatskog područja. Kad je o Umagu riječ, važno je istaknuti da povijesna vrela spominju, a arheološka istraživanja potvrđuju, postojanje crkve sv. Katarine unutar umaških gradskih zidina (Bolšec Ferri i Milošević 2012: 77), a crkve posvećene toj svetici nalazimo diljem Istre – u hagiotopografiji Istre spominje se 17 toponima motiviranih imenom sv. Katarine (Badurina i Tadić 1988–1989: 61). Zanimljivo je da je među osobnim imenima krštenika potvrđen i mocijski parnjak imenu Katarina – *Catarinus*: 23 siječnja 1496. kršten je *Catarinus Benedictus* /6r/.²³

²⁰ Spomendan rođenja sv. Ivana Krstitelja jest 24. lipnja, a 29. kolovoza Crkva se spominje njegova mučeništva – taj je spomendan poznat pod imenom Glavosijek sv. Ivana Krstitelja.

²¹ Spomendan je sv. Ivana, apostola i evanđelista 27. prosinca.

²² Među osobnim imenima krštenika u promatranome razdoblju ime *Baptista* nije potvrđeno kao zasebna, od imena *Ivan* neovisna sastavnica, ali nalazimo ga u očevoj antroponimijskoj formuli (... *filius ser Baptiste Rotte* /8v/) i antroponimijskoj formuli kumova (*Baptista quondam ser Bernardi Rotter* /6v/, *Baptista Barbitonsor* /9v/). U 16. i 17. stoljeću osobno ime *Baptista* (*Battista*) pojavljuje se kao jednostruko osobno ime /114 v/ ili kao jedna od sastavnica dvostrukoga imena kojemu druga sastavnica nije *Ioannes* (*Battista Pelegrin* /74v/, *Antonio Battista* /81v/, *Battista Biasio* /118r/, *Battista Nicolo* /131r/).

²³ Osobno ime Katarin (*Cattarinus/Catarinus*) potvrđeno je dvaput u sklopu antroponimijske formule krsnih kumova – 1488. krsni je kum bio *Laurentius filius Cattarini Vedurno* /3v/, a 1490. jedna od krsnih kuma bila je njegova sestra *Ricarda filia ser Catarini Vedurno* /4v/.

2.2. Tvorbene značajke osobnih imena krštenika

Početnih deset folija najstarije matične knjige krštenih umaške župe sadržava gotovo isključivo osobna imena krštenika u temeljnim likovima latiniziranih imena,²⁴ zbog čega smo prikraćeni za informaciju o uporabnome osobnoimenskom liku. Kao što su se dvostruka osobna imena svodila na jednu svoju sastavnicu (i takva ulazila, kao što smo dokumentirali primjerima iz same umaške matice, u službenu komunikacijsku sferu), pretpostavljamo da se većina osobnih imena nije rabila u svakodnevnoj komunikaciji u temeljnome liku.²⁵

U imenskoj se građi susreću osobna imena dječaka i djevojčica koja se međusobno odnose kao mocijski parnjaci, to su: *Antonius – Antonia, Bartolomeus – Bartolomea, Benedictus – Benedicta, Catarinus – Cattarina, Damianus – Damiana, Dominicus – Dominica, Franciscus – Francisca, Iacobus – Iacoba, Ionnes – Ioanna, Michael – Michaela, Pelegrinus – Pelegrina, Simon – Simona*. Gotovo sva ženska imena nastala su prema svojem muškom parnjaku, iznimkom je muško osobno ime *Catarinus*, kojemu je ishodište žensko ime *Cattarina*.

2.3. Napomene o ovisnosti osobnih imena krštenika o socijalnome statusu roditelja

Polazeći od titula predmetnutih osobnomu imenu i pridjevku/prezimeni roditelja, izdvojili smo one zapise koji se odnose na djecu obrtnika (očevi titulirani s *magister*, a majke s *don(n)a*) i najuglednijih pripadnika umaške zajednice (očevi titulirani s *magnificus dominus*, a majke s *domina*²⁶) ne bismo li utvrdili ovisnost osobnoga imena krštenika o socijalnome statusu njegovih roditelja. S obzirom na njihovu malobrojnost ne mogu se donositi generalizirajući zaključci. U promatranome razdoblju među roditeljima osmorica su obrtnici (jednome od njih rođeno je troje, četirima po dvoje, trima po jedno dijete), a petorica su uglednici s titulom *magnificus dominus*. Potonji su svojoj djeci dali imena *Chataruza, Ioanna Istriana, Caterina Pelegrina, Isabeta Pelegrina*,

²⁴ Iznimkom bi mogla biti muška osobna imena *Bernard* i *Bernardin*, koja se mogu promatrati kao netvoreno ime i imenska tvorenica. Međutim, ta dva (etimološki ista) imena mogla su biti nadjevena po dvama svecima koja su ih nosila – sv. Bernardu iz Clairvauxa (spomendan /Kašić/ 20. kolovoza, svetim je proglašen 1174.; *Bernardus Iacobus* kršten je 21. srpnja) i sv. Bernardinu Sienskom (spomendan 20. svibnja, svetim je proglašen 1450.; *Bernardinus Vincentius* kršten je 11. svibnja; ali i djed s očeve strane zvao se *Bernard*). Ženska osobna imena *Catharuza, Boneta, Agnesina* i *Colota* mogu se tumačiti tvorenicama (: *Catharina, Bona, Agnesa, Nicola*).

²⁵ Navještaj promjene osobnoimenskoga lika u neslužbenoj komunikaciji mogao bi se iščitati iz imena roditelja. U tome osobnoimenskom korpusu pojavljuju se, uz temeljna imena, i pokraćence te izvedenice: npr. *Maria* i *Marieta, Nicoleta* i *Colota, Flora* i *Florina, Ursula* i *Ursa; Petrus* i *Perinus, Gasparus* i *Gasparinus*...

²⁶ Titula *domina* izostaje u primjeru nezakonitoga djeteta rođena iz veze s uglednikom tituliranim *magnificus dominus*. U tomu primjeru ispred majčina osobnoga imena ne dolazi nikakva titula (*Ioannes Baptista filius naturalis magnifici domini Mathei Baffo et Marine filie Gregorii Claudi* /8v/).

Ioannes Baptista. Dok se sastavnice *Ioanna*, *Caterina*, *Pelegrina*, *Ioannes*, *Baptista* pojavljuju više puta u promatranome razdoblju te ih dobivaju djeca čiji roditelji, su-deći po tituliranju, pripadaju različitim staležima, jednostruko osobno ime *Catharuz*a te sastavnice *Istriana* i *Isabeta* dvostrukih osobnih imena zapisane su samo jedanput, i to ne samo u promatranome razdoblju, već u čitavoj matičnoj knjizi (koja obuhvaća razdoblje od 160 godina). I kad je riječ o obrtnicima, neka imena njihove djece (nijedna sastavnica dvostrukih osobnih imena *Martinus Manphredus* i *Catarinus Benedictus* te *Regina* i *Sufia* – sastavnice dvostrukih osobnih imena čija se druga sastavnica više puta ponavlja u matičnim upisima) „unikatna“ su u zapisima koji se odnose na 15. stoljeće, a neka od njih (*Manphredus*, *Regina* i *Sufia*) izostaju i u ostalome dijelu matice. Je li riječ o imenima koja svojom „unikatnošću“ upućuju na pripadnost svojih nositelja staležu najuglednijih Umažana, odnosno obrtničkome staležu? To ne možemo tvrditi jer su u matičnu knjigu upisana i mnoga druga djeca čija se imena pojavljuju samo jedanput, a titule njihovih roditelja ne odaju da je riječ o obrtnicima ni uglednicima.

2.4. Udio svetačkih (kršćanskih) imena u osobnoimenskome fondu krštenika

Višestoljetna kršćanska tradicija u Umagu²⁷ ogleda se i u izboru osobnih imena djece upisanoj na početne stranice najstarije umaške matice krštenih. Među osobnoimenskim je potvrdama izrazita dominacija svetačkih (kršćanskih, katoličkih) imena. Ona su pretežitom sastavnicom i u ostalome dijelu najstarije umaške matice. Slično se stanje sreće i u drugim dosad proučenim istarskim matičnim knjigama (usp. Frančić i Milovan 2019: 63), što navodi na zaključak da su svetačka imena u Umagu (kao i u drugim istarskim župama, što potvrđuju dosad proučene matice) i prije tridentskih odluka bila gotovo isključivom sastavnicom osobnoimenskoga fonda. Potvrđuju to i osobna imena roditelja krštenika, koja su također gotovo beziznimno svetačka.²⁸

Zanimljivo je da se u posttridentskome razdoblju među imenima krštenika pojavljuju narodna imena, i to isključivo kao jedna od sastavnica dvostrukoga imena: *Mattia Stanislaa*, *Antonia Stana*, *Hellena Stana*, *Ioanna Stana*, *Stana Cattarina*, *Stana Marina*, *Stana Mattia*, *Stana Sebastiana*, *Gasparo Stane*, *Gasparina Milla*, *Marina Stanissa*, *Faustin Stanissa*, *Stanissa Biasio*. U tome je razdoblju i znatno više narodnih imena u roditelja i kumova. Valjalo bi pomnije istražiti doseljavanje iz Bosne, Hercegovine, Crne Gore i Dalmacije te vidjeti jesu li možda doseljenici sa sobom donijeli slavenski osobnoimenski fond.

²⁷ Ne zna se točna godina utemeljenja umaške župe, ali je poznato da prvo pisano vrelo o njoj potječe iz 929. (Jelenić 1997: 11).

²⁸ Donosimo imena očeva krštenika poredana po čestotnosti: *Ioannes/Iohanes/Iohannes/Ivanich* (8), *Iacobus* (3), *Matheus/Matteus* (3), *Petrus* (3), *Nicolaus* (3), *Andreas* (2), *Blasius* (2), *Dominicus* (2), *Gasparus/Gasparinus* (2), *Henricus* (2), *Philippus/Philippus* (2), *Stefanus* (2), *Tomasius/Toma/Thoma* (2); samo jednom potvrđena su ova imena očeva: *Augustinus*, *Bartolus*, *Bernardinus*, *Christoforus*, *Franciscus*, *Gregorica*, *Laurentius*, *Luca*, *Marcus*, *Matheus Baptista*, *Matheus/Matteus*, *Michael*, *Petrus Paulus*, *Raynaldus*, *Servulus*, *Valens*, *Zanetus*, *Zenon*.

Važnu ulogu pri izboru osobnoga imena djece mogu imati titulari župnih crkava i lokalni svetački kultovi. U Umagu i okolici postojale su: crkva sv. Katarine, sv. Nikole, sv. Mihaela Arkandela, sv. Roka, sv. Benedikta, Majke Božje od Sedam Žalosti (kojoj su prvotni titulari bili sv. Jakov i sv. Bartolomej), crkva sv. Kristofora, sv. Marije Magdalene, sv. Lovre, sv. Filipa i Jakova, sv. Pelegrina (ime svetoga Peregrina pojavljuje se i u inačici Pelegrin), sv. Antuna, sv. Andrije, sv. Petra, sv. Vida, sv. Nikole (prije sv. Marka), sv. Felicite, sv. Justa, sv. Stjepana te kapela sv. Hermagore i Fortunata (Jelević 1997: 12). Imena većine²⁹ tih svetaca nalazimo u repertoaru osobnih imena djece upisane potkraj 15. stoljeća u najstariju umašku maticu. Kad je o Umagu riječ, svakako posebno treba istaknuti umašku župnu crkvu, kojoj je, uz Blaženu Djevicu Mariju, supatron sveti Pelegrin. Čestotnost osobnoga imena *Pelegrinus/Pelegrina* u najstarijoj umaškoj matici krštenih dovodi se u vezu sa sv. Pelegrinom, ranokršćanskim mučenicom,³⁰ jednim od tzv. istarskih svetaca (Badurina 2006: 302). Prema legendi, sv. je Pelegrin (došavši iz Akvileje naviještati evanđelje) kod Umaga sišao s lađe te se za velikih oseka može vidjeti otisak njegova stopala. Na mjestu njegove mučeničke smrti (za Dioklecijanovih progona kršćana) na današnjemu rtu Rožac pokraj naselja Đuba, sagrađena je crkva njemu posvećena (Bolšec Ferri i Milošević 2012: 77).

2.5. Kriteriji odabira osobnoga imena krštenika

2.5.1. Nadijevanje osobnoga imena prema blagdanima i spomendanima svetaca u katoličkome kalendaru

Izbor osobnoga imena u pojedinim slučajevima nesumnjivo je određen kalendarom, tj. djetetu se nadijevalo ime sveca čiji se spomendan/blagdan slavio na dan ili vremen-ski blizu dana rođenja/krštenja djeteta. Kadšto se datum krštenja podudara s datumom svečeva spomendana/blagdana te je izbor njegova imena (u analiziranoj građi uvijek druge sastavnice dvostrukoga osobnog imena) pretkaziv. Npr. *Michael Tomas* kršten je

²⁹ Izostaju imena *Andrija, Rok, Vid, Just, Hermagora, Fortunat* i *Felicita*. Većina njih (iznimkom je samo *Fortunat*) bit će potvrđena u kasnijim upisima (16. i prva polovica 17. st.).

³⁰ U Istri su potvrđena ukupno četiri hagiotoponima vezana uz ime sv. Pelegrina (Badurina i Tadić 1988–1989: 92). Svetomu je Pelegrinu posvećena crkva kraj Savra na Dugome otoku, u Župi dubrovačkoj (na rtu *Pelegrin*) ostatci su nekadašnje crkve posvećene tomu svecu. Na Hvaru je čitavo područje zapadno od grada Hvara nazvano *Pelegrin* po nekadašnjoj crkvi od koje su ostale samo ruševine. Spomen na vjerojatan sakralni objekt s titularom sv. Pelegrina sačuvan je u (mikro)toponimiji Korčule, Šolte i u Poljičkome primorju (Petrić 1974: 92–93). Hagiotoponimi motivirani hagianimom Pelegrin zasvjedočeni su i na Ugljanu, u Makarskome primorju (Brela), Boki kotorskoj (u Dobroti), Baru... Zanimljiv je podatak da je u župnoj crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u donjomedimurskome naselju Sveta Marija do njezine posljednje velike obnove 1910. postojao oltar sv. Peregrina. „Zagonetno je kojim je putem oltar u Svetoj Mariji dobio ovog sveca za zaštitnika (...). Danas se ne zna ni da li je sv. Peregrin bio predstavljen slikom ili kipom“. S obzirom na to da se u Rimskome martirologiju spominje osam svetaca imena Peregrin (šestorica su od njih mučenici), Lukinović smatra da je „vjerojatno ovdje riječ o sv. Peregrinu pustinjaku, čiji se blagdan slavi 1. svibnja“ (Lukinović i Markač 2003: 96).

28. siječnja (1487.) na spomendan sv. Tome Akvinskoga, *Iacobus Cristopoforus* krštenje je primio na spomendan sv. Kristofora, 29. srpnja (1487.), a *Antonia Benedicta* 21. ožujka (1491.), kada se Crkva spominje sv. Benedikta (koji je umro 21. ožujka 547.),³¹ osnivača benediktinskoga reda i jednoga od najvećih velikana zapadnoeuropske kršćanske kulture. Na spomendan sv. Marka 25. travnja (1496.), kršten je *Iohannes Marcus*, a *Francisci Bartolomei* druga je sastavnica osobnoga imena nesumnjivo vezana uz spomendan sv. Bartola, 24. kolovoza, kada je (1497.) krštena.

Pojedinoj je djeci jedna osobnoimenska sastavnica dvostrukoga imena nadjevena prema svecu čiji je spomendan bio dan ili nekoliko dana prije ili poslije njihova krštenja, npr. *Franciscus Blasius* kršten je 5. listopada (1488.), dan nakon spomendana sv. Franje Asiškoga; *Dominica Bartolomea* krštena je 25. kolovoza (1491.), dan nakon spomendana sv. Bartola, a *Bernardus Iacobus* kršten je 21. srpnja, nekoliko dana prije spomendana sv. Jakova (25. srpnja); nekoliko dana dijeli i krštenje *Lucie Bartolomee* (krštena je 9. prosinca /1498./) od njezina imendana (sv. Lucija: 13. prosinca).

Katkad se obje sastavnice dvostrukoga imena mogu dovesti u vezu s blizinom spomendana svetaca čija su imena djeci nadjevena, npr. *Iacobus Cristopoforus* kršten je 29. srpnja (1487.), a spomendan je sv. Kristofora i sv. Jakova 25. srpnja; *Ioannes Bartolomeus* u knjigu krštenih upisan je 27. kolovoza (1497.), dva dana prije spomendana Glavosijeka sv. Ivana Krstitelja i tri dana poslije spomendana sv. Bartola; *Georgius Marcus* krštenje je primio 29. travnja (1499.) (spomendan je sv. Jurja 23. travnja, a spomendan sv. Marka jest 25. travnja).

Usporedba svih osobnih imena krštenika s rasporedom spomendana/blagdana svetaca u katoličkome kalendaru, pokazala je da se u gotovo polovici imena krštenika jedna (rijetko obje) sastavnice dvostrukoga imena može (mogu) dovesti u vezu s primjenom kalendarskoga načela pri odabiru i nadijevanju osobnoga imena.

U mnogim je župama u Istri i izvan nje, čije su matice krštenih bile predmetom znanstvenoga istraživanja, uočena i dokumentirana motiviranost izbora imena blizinom spomendana/blagdana kojega sveca, pa Umag u tome nije iznimkom.

2.5.2. Nasljeđivanje osobnoga imena pretka

S obzirom na to da upisni obrazac obvezno sadržava zapis očeva i majčina osobnoga imena, lako je prepoznati ponavljanje istih osobnoimenskih sastavnica u djece i roditelja. Već spomenuta razlika u strukturi osobnoga imena tih dviju skupina referenata (djece i roditelja) – djeca gotovo isključivo imaju dvostruko, a roditelji jednostruko osobno ime – navješta da će se u slučaju nasljeđivanja osobnoga imena roditelja, to ime ponavljati kao jedna od sastavnica djetetova osobnog imena. Usporedbom korpusa osobnih imena roditelja i djece, uočava se da su neka imena potvrđena samo u

³¹ „Sveti Benedikt umro je 21. ožujka 547. i njegov se blagdan stoljećima slavio na taj dan. No kako je u korizmi slavljenje svetaca suzdržano, blagdan se sv. Benedikta slavi 11. srpnja“. (URL 1).

roditelja,³² neka samo u djece,³³ a neka i u djece i u roditelja.³⁴ Potonjoj podskupini pripadaju malobrojne potvrde, koje su svjedokom nasljeđivanja osobnih imena. U samo trima upisima (od njih 87) nalazimo osobno ime roditelja kao jednu od sastavnica dvostrukoga osobnog imena djeteta. Jednom je sin nasljedio očevo ime (*Ioannes Stefanus filius ser Stefani Vicentini /3r/*), a dva se puta ponavlja ista sastavnica u imenima majke i kćeri (*Maria Chaterina et Cl[ar]a Lucia filie gemele ser Andreae quondam Tome et done Lucie eius uxoris /6r/*, *Agnestina Dominica filia ser Servuli quondam Petri et done Dominice eius uxoris /6r/*). U svim trima primjerima ime roditelja druga je sastavnica dvostrukoga imena djeteta. Vrlo su rijetka svjedočanstva nadijevanja djedova imena unuku (npr. *Bernardinus Vincentius filius ser Ioannis quondam ser Bernardi Roter /6v/*).

Malobrojni primjeri navode na zaključak da se potkraj 15. stoljeća u Umagu i okolici tek iznimno primjenjivalo nasljedno načelo (roditelj > dijete) pri izboru osobnoga imena. Takva se praksa nastavila i 16. te u prvoj polovici 17. stoljeća (Frančić i Milovan 2019: 67-69).

2.5.3. Imenovanje po krsnim kumovima

Neizostavan podatak pri upisu krštenja jest i onaj o krsnim kumovima, krštenikovim duhovnim roditeljima. Do Tridentskoga koncila, dijete je moglo imati više krsnih kumova i kuma. Istražujući modele kumstva u predtridentskome i posttridentskome razdoblju u istarskim matičnim knjigama (uz ostalo i u umaškoj od 1483. do 1499.), Danijela Doblanović i Marija Mogorović Crljenko (2018: 419–420) dolaze do zaključka da su u Istri potvrđeni različiti modeli kumstva,³⁵ a da se umaška kumstva prije

³² Riječ je o ovim osobnim imenima očeva: *Augustinus, Gasparus/Gasparinus, Gregorica, Henricus, Ivanich, Lot, Luca, Perinus, Paulus, Raynaldus, Servulus, Valens, Vivian, Zanetus, Zenon*.

Ova osobna imena potvrđena su samo kao identifikacijske oznake majki: *Aginia, Beatrice, Bernardina, Daria, Fiorenza, Flora/Florina, Illixia/Lixia, Iustina, Laura, Ludovica, Madaluza/Magdalena, Marina, Romana, Tomasina, Ursa/Ursula, Verdula, Zaneta*.

³³ Riječ je ovim osobnim imenima dječaka: *Almericus, Ambrosius, Antonius, Baldisar, Benedictus, Catarinus, Damianus, Gelphus, Georgius, Ieronimus, Ludovicus, Manphredus, Marinus, Martinus, Naciferus, Odoricus, Pasqualinus, Pelegrinus, Raymondus, Santolinus, Simeon/Simon, Ubaldu, Valesius, Vincentius*.

Ova osobna imena potvrđena su samo u osobnoimenskome korpusu djevojčica: *Andriana, Bartolomea/Bortolomea, Benedicta, Boneta, Campagna, Cipriana, Clara, Coradina, Damiana, Iacoba, Ingaldea, Istriana, Regina, Sebastiana, Simona, Sufia*.

³⁴ To su ova muška osobna imena: *Andreas, Baptista, Bartolus/Bartolomeus, Bernardinus, Blasius, Cristoforus/Christopoforus, Dominicus, Franciscus, Iacobus, Iannes/Iohannes, Laurentius, Marcus, Matheus/Matteus, Michael, Nicolaus, Petrus, Philipus, Stefanus, Tomas*.

○va su imena zajednička osobnoimenskomu fondu majki i kćeri: *Agnestina, Antonia, Cattarina* (i ostale varijante), *Colota/Nicolota, Dominica, Francisca/Franciscina, Helena, Ioanna, Isabeta, Lucia, Magdalena, Malgarita/Margarita, Maria/Marieta, Michaela, Pelegrina, Rosa*.

³⁵ „Lindarski kumovi birani su prema kombinaciji modela čistog monokumstva i ograničenog multikumstva, a u Rovinju je postojao model čistog multikumstva prije Tridenta i model čistog

Tridenta „mogu definirati kao čista multikumstva, jer je tamo bio prisutan veći broj muških i ženskih kumova“.³⁶ Autorice također napominju da je zadnja upisana ženska osoba (čija se antroponimijska formula u upisima često ponavlja)³⁷ najvjerojatnije bila babica. Kumovi su pripadali različitim staležima – od sluškinja (*famula*) do najuglednijih pripadnika umaške zajednice. Rijetko su kumovi bili iz iste obitelji (Doblanović i Mogorović Crljenko 2018: 421–424).

Gotovo trećina upisnih obrazaca u analiziranome dijelu umaške matice svjedoči da je dijete na krštenju dobilo ime (uglavnom je riječ o jednoj sastavnici dvostrukoga imena) koje se ponavlja u antroponimijskim formulama kumova ili kuma. Slijede izvadcii iz nekoliko upisnih obrazaca koji to potvrđuju, npr.

*Ioannes Marcus (...) Compatres fuerunt (...) ser Ioannes de Goyna (...) /1r/
 Michael Tomas (...) Compatres fuerunt (...) magister Tomas Cerdo (...) /1v/
 Dominicus Pelegrinus (...) Compatres fuerunt magister Dominicus Pictor (...) /1v/
 Ioannes Ludovicus (...) Compatres fuerunt (...) Ioannes quondam ser Marquardi (...) /2v/
 Cattarina Pelegrina (...) Comatres vero Catterina filia ser Damiani de Gelpho (...) /4r/
 Bartolomea Francisca (...) Comatres (...) Damiana filia quondam ser Marquardi Petronio, Francisca eius soror (...) /9r/
 Lucia Bartolomea (...) Comatres (...) et donna Lucia Sclavina. /9r/*

Uglavnom je jedna od sastavnica (bilo prva ili druga) dvostrukoga imena krštenika ista kao i u kuma/kume. Izuzetak je primjer osobnoga imena *Matheusa Iacobusa*, čije se obje sastavnice pronalaze među osobnim imenima kumova:

monokumstva u razdoblju poslije koncila. Kumovi savičentskih krštenih pripadali bi tako u čisto monomumstvo, jer su tamo krštenici imali jednog kuma i jednu kumu“ (Doblanović i Mogorović Crljenko 2018: 419–420).

³⁶ Najviše kumova, čak 14 (6 kumova i 8 kuma) (uz naznaku da ih je bilo i više no što je upisano) u promatranome je razdoblju imala *Isabeta Pelegrina filia magnifici domini Mathei Baffo magnifici domini Antonii*. Donosimo u cijelosti upis njezina krštenja:

Isabeta Pelegrina filia magnifici domini Mathei Baffo magnifici domini Antonii et domine Mariette eius uxoris baptizata fuit a me presbitero Princivali plebano Umagi, die 13 maii 1498. Cuius compatres fuerunt reverendus dominus magister Stephanus ordinis minorum, venerabilis presbiter Pelegrinus Rotter canonicus Umagi, ser Damianus de Gelpho, ser Bartolomeus Princivalis, ser Matheus Vitalis, Pelegrinus quondam magistri Mathei Sutoris. Comatres vero donna Dominica quondam ser Marquardi, donna Dominica quondam magistri Mathei Sutoris, donna Michaela uxor Bartolomei Crisme, dona Ingaldea uxor ser Ioannis dele done, donna Francisca uxor ser Antonii quondam Iacobi de Mingo, donna Marieta uxor ser Bartole Dondo, Alexandrina filia ser Ioannis Princivalis et donna Maria uxor magistri Hieronimi Barbitonsoris de Iustinopoli et cetera. /8r/

³⁷ Koncem 15. stoljeća u najstarijoj umaškoj matici nekoliko je „ponavljajućih“ antroponimijskih formula ženskih osoba kojima završava upis krštenja: najčešće je to *Antonia Siromocha/Siromoca* (54), a slijede *Cattarina/Catterina Contessa* (13), *Lucia Sclavina/[Sclav]ina* (5) te *Magdalena/Magdalen Tari* (2).

Matheus Iacobus (...) Compatres fuerunt ser Matheus Vitalis (...) Iacobus de Vartaneglo (...). /4r/

Iako pretežu primjeri u kojima dječak dobiva ime po kumu, a djevojčica po kumi, nekoliko je upisa iz kojih se iščitava da je jedna sastavnica dječakova osobnog imena mocijski parnjak osobnomu imenu kume, odnosno da je jedna sastavnica djevojčičina imena mocijski parnjak osobnomu imenu kuma, npr.:

*Matteus Michael (...) Comatres vero donna Michaela uxor ser Henrici Vitalis (...) /2r/
Caterina Pelegrina (...) Compatres fuerunt (...) ser Pelegrinus Crisma (...) /3v/
Ioannes Franciscus (...) Comatres vero donna Francisca uxor Antonii Gobbo (...) /3v/*

Ponekad među kumovima ima imenjaka čije je osobno ime jedna od sastavnica imena krštenika, npr.:

Pelegrina Ioanna (...) Compatres fuerunt (...) ser Ioannes quondam magistri Mathei Sutoris (...) Ioannes Grecus. Comatres vero Ioanna filia ser Damiani de Gelpho (...) /5r/

Ioannes Baptista (...) compatres fuerunt ser Ioannes Princivalis, magister Ioannes Antonius Sartor. /8v/

Katkad se za obje sastavnice dvostrukoga imena krštenika može pretpostaviti vjerojatna motivacija, koja ne mora nužno biti rezultat primjene istoga načela, npr.

Franciscus Antonius kršten je 7. listopada (1498.) (spomendan je sv. Franje Asiškoga 4. listopada, a jedan od krsnih kumova bio je *Antonius*). *Ioannes Stefanus* sin je *Stefanusa Vincentiusa*, a od šestorice kumova jedan je *Ioannes*, a jedan *Ioannes Antonius*.

Na osnovi usporedbe broja osobnih imena naslijeđenih od predaka ili podudarnih s imenima kumovima, čini se da je potkraj 15. stoljeća prevagu u izboru jedne od sastavnica osobnoga imena imalo imenovanje po kumovima.

S obzirom na zadanu strukturu i sadržaj upisnoga obrasca, znatnomu dijelu osobnih imena krštenika teško je ući u trag mogućim kriterijima izbora.

3. Zaključak

Najstarija dosad (najstarijim svojim dijelom u prijepisu) sačuvana hrvatska matična knjiga – matična knjiga krštenih umaške Župe svetoga Peregrina – datira iz 1483. godine. To je 80 godina prije tridentske odluke o obveznome vođenju matičnih knjiga krštenih. U prvih sedamnaest godina upisa krštenja u maticu (tj. u vremenu koje

pripada 15. stoljeću), naziru se osnovne značajke službenoga umaškoga osobnoimenskog sustava toga vremena: pretežitost svetačkih imena³⁸ i davanje dvostrukih osobnih imena na krštenju te vjerojatno njihovo svođenje na jednu sastavnicu u svakodnevnoj (ali i službenoj) komunikaciji. Na osnovi podataka iz matice često se ne može naslutiti povod izbora osobnoga imena, ali neki primjeri upućuju na primjenu kalendarskoga načela, a poneki kazuju o možebitnome imenovanju po krsnim kumovima. Nasljedno se načelo vrlo rijetko primjenjuje (barem kada je riječ o nasljeđivanju roditeljskoga imena). Iako dodatci uz osobno ime nisu bili predmetom ovoga istraživanja, kratak osvrt na antroponimijsku formulu imenovanih upućuje na nedovršen proces oblikovanja prezimena – stalnih, nasljednih i nepromjenjivih oznaka uz osobno ime. Taj dio antroponimijske formule valja podrobno istražiti prateći u maticama novijega datuma njegovo ustaljivanje.

Često se ističe potreba njegovanja i očuvanja nematerijalne zavičajne kulturne baštine, a pritom se nerijetko zaboravlja da toj baštini pripadaju i osobna imena. Da bi se osobnoimenska baština očuvala, nije dovoljno samo proučavati građu (naj)starijih razdoblja i opisivati njezine značajke te ih uspoređivati sa značajkama osobnoimenskoga korpusa drugih područja. Osobnoimenska se baština najbolje čuva kada osobna imena imaju svoje žive nositelje i promotore. Ima li u osobnoimenskome fondu suvremene umaške antroponimije prežitaka iz ranijih razdoblja, pokazat će neko novo istraživanje.

Izvor

Doblanović, Danijela; Mogorović Crljenko, Marija [prir.]. 2019. *Matična knjiga krštenih župe Umag (1483. – 1643.)*. Pazin: Državni arhiv u Pazinu.

Literatura

- Badurina, Anđelko [ur.]. 2006. *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Badurina, Anđelko; Tadić, Marko. 1988. – 1989. Hagiotopografija Istre i dubrovačkog područja. *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 12–13, Zagreb, 59–63.
- Bertoša, Slaven. 2002. *Život i smrt u Puli. Starosjeditelji i doseljenici od XVII. do XIX. stoljeća*. Pula: Skupština udruga Matice hrvatske Istarske županije.
- Bolšec Ferri, Narcisa; Milošević, Branka. 2012. Baština Umaga i okolice. Il patrimonio di Umago e dintorni. U: *Umag(o). Monografija grada Umaga. Monografia della Città*

³⁸ Uzmemo li u obzir i osobna imena roditelja te kumova (među čijim imenima također pretežu svetačka), zaključujemo da je najmanje stotinjak godina prije tridentske odluke o obveznome nadijevanju svetačkih imena u Umagu i njegovoj okolici došlo do zamjene narodnih imena svetačkima.

- di Umago*. Umag: Gradska knjižnica Umag – Pučko otvoreno učilište „Ante Babić“ Umag, 59–110.
- Doblanović, Danijela; Mogorović Crljenko, Marija. 2018. Kumovi na krštenju i svjedoci na vjenčanju u Istri od 15. do 17. stoljeća. *Anali Dubrovnik*, 56 (2), Dubrovnik, 413–435.
- Doblanović Šuran, Danijela; Mogorović Crljenko, Marija. 2019. Uvod. U: Doblanović, Danijela; Mogorović Crljenko, Marija [prir.]. 2019. *Matična knjiga krštenih Župe Umag (1483. – 1643.)*. Pazin: Državni arhiv u Pazinu, 13–42.
- Frančić, Anđela; Milovan, Maja. 2019. Imena u najstarijoj umaškoj matičnoj knjizi. U: Doblanović, Danijela; Mogorović Crljenko, Marija [prir.]. 2019. *Matična knjiga krštenih Župe Umag (1483. – 1643.)*. Pazin: Državni arhiv u Pazinu, 45–77.
- Jelenić, Sergije. 1997. *Umag = Umago. Sakralno bogatstvo Umaga i okolice. Il patrimonio sacraledi Umago e dintorni*. Umag: Župa Umag.
- Krvopić, Lana. 2013. Matična knjiga krštenih župe Tinjan. *Vjesnik istarskog arhiva*, 20, Pazin, 39–58.
- Lukinović, Andrija; Markač, Pavao. 2003. *Župa Sveta Marija u Međimurju*. Sveta Marija: Župa Sveta Marija.
- Mogorović Crljenko, Marija; Poropat, Branka; Ujčić, Tajana. 2005. Suficit tibi scriber: Matična knjiga krštenih župe Labin (1536.–1583.). U: *Raukarov zbornik : Zbornik u čast Tomislava Raukara* [ur. Budak, Neven]. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu/Odsjek za povijest – FF press, 443–456.
- Muljačić, Žarko. 1963. Osobna imena u Dubrovniku (Župa Grad) od 1800. do 1900. god. (Prilog statističko-strukturalnoj analizi naših antroponima), *Filologija*, 4, Zagreb, 111–128.
- Petrić, Nikša. 1974. Crkvice sv. Pelegrina nedaleko Hvara. *Prilozi povijesti otoka Hvara*, IV (1), Hvar, 91–95.
- Rogošić, Andrea. 2016. Osobna imena u Splitu u razdoblju prepopodnoga pokreta. *Folia onomastica Croatica*, 25, Zagreb, 143–165.
- Salihović, Davor. 2013. Rođenja i krštenja u Labinu od 1861. do 1871. *Vjesnik istarskog arhiva*, 20, Pazin, 85–111.
- Šupuk, Ante. 1975. Šibenski Liber baptizatorum (1581–1590), njegova antroponimna građa i osobitosti te antroponimije. *Radovi Instituta za hrvatsku povijest*, 7, Zagreb, 81–186.
- Vlahov, Dražen. 1992–1993. Matične knjige u Povijesnom arhivu u Pazinu. *Vjesnik istarskog arhiva*, 2-3, Pazin, 277–309.
- Vlahov, Dražen; Jelinčić, Jakov; Doblanović, Danijela. 2004–2006. Uvod. *Vjesnik istarskog arhiva*, 11-13, Pazin, 11–28.
- Zuprić, Monika. 2013. Kćeri i sinovi Tara, Vabriga i Frate. Analiza matičnih knjiga krštenih župe Tar 1850. – 1880. *Vjesnik istarskog arhiva*, 20, Pazin, 59–84.
- URL 1: <https://tabor.hr/aktualno/sveti-benedikt-zastitnik-europe/>. Pristup 17. rujna 2020.

The first names of the baptized from the end of the 15th Century in Umag

This study analyses the first names of the baptized from the end of the 15th century who are registered in the oldest preserved Croatian register - *Register of the Baptized of Umag*.

The introduction contains general information about the register (period of registration, where it is stored, language and form of the data, studies up to date) and extralinguistic circumstances related to its place and time of origin (Umag at the end of the 15th century).

After the short review of anthroponymic formulas of the baptized, their parents, their godparents and the baptist, author examines the first names of the baptized. This anthroponymic category is examined in detail considering the number of its components (single first names, double first names), origin and gender of the baptized. In addition, available data reveals what could have affected the choice of first names (calendar principle, naming after family members or godparents). Numerical data are commented and presented in tables and charts. Also, specific first name characteristics are observed and compared to first names from the second part of the *Register of the Baptized of Umag*.

In conclusion, author emphasizes the domination of giving saint's names before it was specified at the 24th conference of The Council of Trent.

Keywords: first name, register of the baptized, 15th century, Umag

